

[Перейти к титульному экрану](#)

УДК 378+796

В. А. Бабаліч

доцент кафедри теорії та методики олімпійського і професійного спорту Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ НА ОСНОВІ СУЧАСНИХ ДИДАКТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ

У статті розглянуто підходи до формування у студентів загальних і професійних компетентностей під час навчання у закладах вищої освіти на основі сучасних інтерпретацій дидактичних принципів. Наведені системи з добором традиційних та спеціальних (методичних) принципів навчання та схарактеризовано їхнє змістове наповнення.

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ И СПОРТА НА ОСНОВЕ СОВРЕМЕННЫХ ДИДАКТИЧЕСКИХ ПРИНЦИПОВ

Исследование феномена формирования социальной компетентности будущих специалистов физического воспитания и спорта в условиях высшего профессионального образования представляет особый интерес, поскольку именно спортивные тренеры, учителя физической культуры призваны в дальнейшем создать надлежащие условия для гармоничного развития, формирования здорового образа жизни личности и воспитания здоровой нации, что подразумевает активное взаимодействие с разными категориями населения. Поэтому обращение внимания к данной проблеме подготовит студента к возможности решения социальных вопросов, возникающих при осуществлении профессиональной деятельности и вне ее.

Для решения данного вопроса возникает необходимость поиска эффективных и действенных путей и подходов. Также указанная проблема должна быть решена с учетом обновленного содержания образования и новых требований к профессиональной подготовке специалиста.

Цель статьи состоит в обосновании путей совершенствования профессиональной подготовки специалистов физического воспитания и спорта на основе современных интерпретаций дидактических принципов в контексте формирования социальной компетентности.

Процесс вхождения Украины в европейское образовательное пространство предполагает согласованность образовательных парадигм, норм, принципов и методологических подходов, а также их модернизацию для качественной подготовки со-

временного специалиста в том числе и в области физического воспитания и спорта. Для этого ученые разрабатывают методики, предлагают новое содержание, иные подходы в системе образования. Такая тенденция коснулась и классических дидактических принципов, которые в нынешних условиях трансформируются, видоизменяются и расширяются, иногда имеют прикладной характер.

Поэтому возникла необходимость проанализировать современные системы с подбором традиционных и специальных (методических) принципов обучения, а также охарактеризовать их содержательное наполнение.

Исследование показало, что содержание дидактических принципов, разработанных с целью формирования профессиональной компетентности, позволяет осмыслить и усвоить учебный материал и способствует совершенствованию знаний, умений и навыков. Однако остается нерешенным вопрос о создании системы методических принципов, нацеленных на формирование социальной компетентности специалистов физического воспитания и спорта. Для решения этого вопроса с учетом классических принципов среди рекомендованных могут быть использованы следующие принципы: гуманизации, коммуникативности, взаимосвязи обучения с жизнью, индивидуализации обучения, социальной целесообразности, аргументированного использования методов обучения и воспитания, дополнительности, интегративности.

WAYS OF IMPROVING THE PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS OF PHYSICAL TRAINING AND SPORT ON THE BASIS OF MODERN OF DIDACTIC PRINCIPLES

The study of the formation of social competence of future specialists in physical education and sport in the conditions of higher professional education is of particular interest, since it is sports coaches, physical education teachers who are called upon to create appropriate conditions for harmonious development, shaping a healthy lifestyle for a person and bringing up a healthy nation. That implies active interaction with different categories of the population. Therefore, drawing attention to this problem will prepare the student to the possibility of solving social issues arising in the implementation of professional activities and outside it.

To address this issue, there is a need to find effective and efficient ways and approaches. Also, this problem should be solved with the updated content of education and new requirements for professional training.

The purpose of the article is to substantiate ways to improve the training of specialists in physical education and sport based on modern interpretations of didactic principles in the context of the formation of social competence.

The process of Ukraine's entry into the European educational space presupposes the coordination of educational paradigms, norms, principles and methodological approaches, as well as their modernization for the qualitative preparation of a modern specialist, including in the field of physical education and sports. For this, scientists are developing methodologies, offering new content, other approaches in the education system. This trend has affected classical didactic principles, which under current conditions are transformed, modified and expanded, sometimes have an applied character.

Therefore, it became necessary to analyze modern systems with the selection of traditional and special (methodical) teaching principles. And also to characterize their meaningful content.

The study showed that the content of didactic principles designed to form professional competence makes it possible to comprehend and assimilate educational material and contributes to the improvement of knowledge of skills and abilities. However, the question of creating a system of methodological principles aimed at shaping the social competence of specialists in physical education and sports remains unresolved. To address this issue, taking into account the classical principles among the recommended, the following principles can be used: humanization, communication, interrelation of training with life, individualization of training, social expediency, reasoned use of training and education methods, complementarity, integrativity.

Дослідження феномену формування соціальної компетентності (СК) майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту (ФВіС) в умовах вищої професійної освіти представляє особливий інтерес, оскільки саме спортивні тренери, вчителі фізичної культури покликані у подальшому створити належні умови для гармонійного розвитку, формування здорового способу життя особистості та виховання здорової нації. Що передбачає активну взаємодію з різними категоріями населення. У зв'язку з чим необхідно сформувати у студентів комплекс соціальних навиків, що сприятимуть швидшій соціалізації, адаптації до умов професійного середовища, підготують до гнучкої взаємодіяти у суспільстві, повноцінно виконувати свої обов'язки як громадянина. Як результат високий рівень знань, сформовані навички та набутий досвід під час навчання у закладах вищої освіти забезпечать країну компетентними, конкурентоспроможними фахівцями галузі ФВіС.

З огляду на потреби сьогодення, постає необхідність пошуку, ефективних і дієвих кроків та підходів до формування СК у майбутніх фахівців ФВіС. Вказана проблема має бути розв'язана на основі оновлення змісту освіти з урахуванням нових вимог до професійної підготовки фахівця.

Мета статті полягає в обґрунтуванні шляхів удосконалення професійної підготовки фахівців ФВіС на основі сучасних інтерпретацій дидактичних принципів (ДП) в контексті формування СК.

Процес входження України в європейський освітній простір передбачає узгодженість освітніх парадигм, норм, принципів і методологічних підходів, а також їхню модернізацію для якісної підготовки сучасного фахівця в галузі ФВіС. Для цього фахівці розробляють методики, пропануючи інший зміст, інші підходи така тенденція торкнулася і класичних ДП, які трансформуються, видозмінюються й розширюються, іноді мають прикладний характер. З одного боку ми можемо говорити про певну революцію в системі освіти. З іншого це зви-

чайна еволюція підходів до освітньої діяльності, якщо брати до уваги на яких засадах створенні ДП (соціальне замовлення, стан загальнонаукових досліджень, практика процесу едукації), а також стан реформування системи освіти України. З цього приводу О. І. Вишневський пише, що «надійні принципи едукації можна виробити лише за умов стабільної суспільної і освітньої ситуації» [1, с. 66].

Отже, зважаючи на вище означене вважаємо доцільним здійснити аналіз сучасних інтерпретацій ДП в контексті формування загальної (соціальної) і професійної компетентностей студентів під час навчання у ЗВО.

Уточнимо, що в загальній дидактиці під принципами навчання слід розуміти конкретні рекомендації про шляхи досягнення цілей навчання на основі його пізнаних закономірностей [2].

Так Н. Г. Ничкало [3] рекомендує пріоритетним, у формуванні комунікативної компетентності, вважати принцип комунікативності, що допомагає зосередити увагу на вдосконаленні навичок: лексичних, вільно висловлювати свої думки, спонтанного мовлення. Впровадження в навчальний процес новітніх технологій, наближають студента до реальних життєвих ситуацій. Тому реалізація принципу зв'язку навчання з життям поєднає формування компетентностей з умовами їх застосування у професійній діяльності.

Сучасна парадигма навчання передбачає індивідуальний підхід до кожного студента з урахуванням його схильності та уподобань звідки актуалізується принцип індивідуалізації навчання. Необхідність створення ситуації успіху сприятиме розкриттю таланту, застосовуючи увесь свій потенціал до навчання студент розумітиме, що здобуток у навчанні залежить лише від нього. Ще один принцип якого дотримується дослідниця — орієнтація на майбутню професійну діяльність, адже професіоналізація, становлення майбутнього фахівця починається у ЗВО. Це можливо під час виконання завдань самостійної роботи, проходження практик, участі в наукових проектах де студент може застосовувати набуті знання, вміння і навички.

А. М. Кух націлившись на профільне навчання майбутнього вчителя пропонує застосовувати наступні принципи: науковості, свідомості і самостійності навчання, доповнюваності, інтегративності, діяльності, єдності навчальної і дослідницької діяльності, принцип профільного підходу до підготовки майбутнього вчителя. Зупинимось детальніше на деяких з них. Принцип доповнюваності полягає у поєднанні, симбіозі знань з іншими науками, які дозволяють розвиватися і доповнювати одна одну, що сприяє активному впровадженню в систему навчання нетрадиційних форм, методів, засобів, які стимулюють пізнавальні процеси студентів. Таке навчання дозволяє студентам освоїти додаткові

курси, програми, під час яких оволодівають новими знаннями і навичками, термінологічною базою, що допомагає налагодити відносини й зв'язки компонентів освіти. Опорою дослідження автор називає принцип інтегративності. Пояснює тим, що всі компоненти освіти поєднанні однією ієрархічною системою взаємодій, а «процес інтеграції знань майбутніх педагогів повинен забезпечити формування синтезованих спеціальних і психолого-педагогічних знань, оскільки тільки на цій основі можна оволодіти цілісними педагогічними діями» [4].

Розглядаючи систему навчання як динамічне явище, яке розвивається під впливом політичних, економічних, соціальних, духовних чинників виникає необхідність вибіркового підходу до наповнення змісту освіти адекватними елементами. З цього приводу О. Євсюков [5] вважає, що в умовах навчання в магістратурі для формування професійно-педагогічної компетентності у майбутніх викладачів застосування тільки традиційних ДП недостатньо, необхідно задіяти спеціальні принципи. Науковець спільно з групою авторів, пропонує застосовувати такі:

1. Соціальна доцільність. Сприяє вихованню самостійності, самодостатності. Основа принципу полягає у самостійному вияві творчої активності та прагненні пізнавати нове, вмінні самостійно визначати об'єкт і добирати засоби.

2. Індивідуальне консультування й прогнозування становлення особистості в умовах організуючих та дезорганізуючих чинників соціального впливу. Вважається, що такий диференційований підхід сприятиме розвитку психічного здоров'я.

3. Подальшого розвитку набув принцип «вибору оптимальних методів, форм, засобів навчання і виховання» [6]. Передбачається, що студенти, які навчаються в магістратурі володіють означеними методами і засобами, однак їм бракує досвіду вміло їх використовувати, для удосконалення компетентностей науковці наполягають на такій його трансформації «принцип обґрунтованого застосування методів навчання і виховання».

4. Також наполягають на переосмисленні закономірностей навчально-професійної діяльності впроваджуючи принцип «рівноправності та різнопланової взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу» [5].

Формування професійно-педагогічної компетентності магістрів аграрних спеціальностей підсилить система вихідних принципів, вважає Н. С. Бурмакіна [7]. Керуючись основними вимогами до здійснення освітнього процесу авторка пропонує застосовувати традиційні принципи: науковості, системності й послідовності, доступності, активності та самостійності кожного студента, зв'язку навчання з практичною діяльністю, гуманізації, професійно-педагогічної спря-

мованості. З-поміж запропонованих звернемо увагу на принцип гуманізації, який полягає у формуванні базових особистісних якостей педагога-гуманіста спрямованих на повагу, шанобливе ставлення один до одного, людяність тощо. Реалізації цього принципу сприяє така ситуація, як зміна парадигми освіти і виховання на гуманно-особистісну відповідно поширюється застосування принципів *гуманної педагогічної позиції*.

Наступне дослідження зацікавило нас розробкою системи ДП, що складається з двох компонентів. Перший — змістові принципи, які відображають закономірності структурування і вдосконалення змісту навчального матеріалу (науковості, наочності, цілісності, стандартизації, стабільності і динамічності, доступності, наступності, послідовності й систематичності). Другий — процесуальні, що регламентують організацію процесу професійної підготовки (створення навчального середовища, модульності професійного навчання, системності та творчої активності, єдності індивідуального і колективного навчання, інноваційності, професійної мобільності, дуальності). Розробник І. А. Дрозіч [8] наполягає на тому, що незалежно від того яку систему принципів ми створимо або доберемо з існуючих, вони набувають свого значення тільки у зв'язку з іншими, доповнюють і посилюють один одного.

Отже, аналіз наукових підходів до формування загальної (соціальної) і професійної компетентностей студентів допоміг з'ясувати провідні тенденції застосування класичних і спеціальних (методичних) принципів навчання. Зазначені принципи дають змогу осмислити й засвоїти навчальний матеріал та сприятимуть удосконаленню знань умінь і навичок. Однак залишається невирішеним питання створення системи методичних принципів, що націлені на формування соціальної компетентності фахівців фізичного виховання і спорту. Для вирішення цього питання окрім класичних з-поміж запропонованих беремо до уваги принципи: гуманізації, комунікативності, зв'язку навчання з життям, індивідуалізації навчання, соціальної доцільності, обґрунтованого застосування методів навчання і виховання, доповнюваності та інтегративності.

Список основних джерел

1. Вишневецький, О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки, посібник для студентів вищих навчальних закладів / О. І. Вишневецький. — Дрогобич : Коло, 2006. — 326 с. [Вернутися к статье](#)
2. Ягупов, В. В. Педагогіка: навч. посібник / В. В. Ягупов. — К. : Либідь, 2002. — 560 с. [Вернутися к статье](#)
3. Ничкало, Н. Г. Дидактичні принципи формування комунікативної компетентності майбутніх філологів у позанавчальній діяльності з використанням мультимедійних технологій [Електронний ресурс] / Н. Г. Ничкало // Вісн. Національної академії Державної прикордонної служби України, 2013. — Випуск 4. — Режим доступу:

file:///C:/Users/User/Downloads/Vnadps_2013_4_15.pdf. — Дата доступу: 19.03.2019.

[Вернуться к статье](#)

4. Кух, А. М. Принципы дидактики, вищої школи в фаховій підготовці майбутнього вчителя фізики [Електроний ресурс] / А. М. Кух. — Режим доступу: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_62/55.pdf. — Дата доступу: 19.03.2019.

[Вернуться к статье](#)

5. Педагогіка і психологія вищої школи : навч. посіб. для магістрантів та аспірантів аграрних ВНЗ / О. Ф. Євсюков [та ін.] ; за ред. О. Ф. Євсюкова; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. — Харків, 2014. — 264 с. [Вернуться к статье](#)

6. Фіцула, М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. — К. : Академвидав, 2006. — 352 с. [Вернуться к статье](#)

7. Бурмакіна, Н. С. Формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрних спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. С. Бурмакіна. — Житомир, 2018. — 322 с. [Вернуться к статье](#)

8. Дрозіч, І. А. Формування фахової компетентності майбутніх кухарів у професійно-технічних навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І. А. Дрозіч. — Хмельницький, 2018. — 234 с. [Вернуться к статье](#)